

adjacent, bordering. (-न्तः) 1 a border, frontier; स
गुप्तमूलप्रत्यन्तः R. 4. 26. -2 a bordering country; especially,
a country occupied by barbarian or Mlechchhas. देशः a bordering
country. पर्वतः an adjacent hill; पादाः प्रत्यन्तपर्वताः Ak. -अन्धकार
a. spreading shadow; Buddh. -अपकारः retaliation, injury in
return; शाम्भवेत् प्रत्यपकारेण नोपकारेण दुर्जनः Ku. 2. 40. -अब्दम्
ind. every year. -अमित्र a. hostile. (-त्रः) an enemy. (-त्रम्)
ind. towards as enemy. -अरिः 1 a well-matched opponent. -2 the
9th, 14th or 23rd asterism from the जन्मनक्षत्र. -3 a particular
asterism; दारुणेषु च सर्वेषु प्रत्यरिं च विवर्जयेत् Mb. 13. 104. 28
(com. प्रत्यरिं स्वनक्षत्राद् दिननक्षत्रं यावद् गणयित्वा नवभिर्भोगे
हृते पञ्चमी तारा प्रत्यरिः ।). -अर्कः a mock sun; parhelion. -अर्गलम्
the rope by which a churning stick is moved. -अवयवम् ind. 1 in
every limb. -2 in every particular, in detail. -अवर a. 1 lower, less
honoured; पुरावरान् प्रत्यवरान् गरीयसः Mb. 13. 94. 12. -2 very
low or degrading, very insignificant; Ms. 10. 109. -अश्मन् m.
red chalk. -अष्टीला a kind of nervous disease. -अहम् ind. every
day, daily; day by day; गिरिशमुपचचार प्रत्यहं सा सुकेशी Ku.
1. 60. -आकारः a scabbard, sheath. -आघातः 1 a counter-stroke.
-2 reaction. -आचारः suitable conduct or behaviour. -आत्मम्
ind. singly, severally. -आत्मक a. belonging to oneself. -आत्म्यम्
similarity with oneself. -आत्म्येन ind. after one's own image; स
किंनरान् किंपुरुषान् प्रत्यात्म्येनासृजत् प्रभुः Bhāg. 3. 20. 45.
-आदित्यः a mock sun. -आरम्भः 1 recommencement, second beginning.
-2 prohibition. -आर्द्र a. fresh. -आशा 1 hope, expectation; न यत्र
प्रत्याशामनुपपत्ति नो वा रहयति Mā. 9. 8. -2 trust, confidence.
-आसङ्गः Connection, contact; अथ प्रत्यासङ्गः कमपि महिमानं
वितरति Mv. 1. 12. -आस्वर 1 returning; -2 reflecting; Ch. Up. 1. 3. 2.
-आह्वयः echo, resonance; छाया प्रत्याह्वयाभासा ह्यसन्तोऽप्यर्थकारिणः
Bhāg. 11. 28. 5. -उत्तरम् a reply, rejoinder. -उलूकः 1 a crow; मृत्युदूतः
कपोतोऽयमुलूकः कम्पयन्मनः । प्रत्युलूकश्च कुहानैरनिद्रौ शून्यमिच्छतः ॥
Bhāg. 1. 14. 14. -2 a bird resembling an owl. -ऋचम् ind. in each
Rik. -एक a. each, each one, every single one. (-कम्) ind. 1 one at a
time, severally; singly, in every one, to every one; oft. with the force
of an adjective; विवेश दण्डकारण्यं प्रत्येकं च सतां मनः R. 12. 9
'entered the mind of every good man'; 12. 3; 7. 34; Ku. 2. 31. -एनस्
m. 1 an officer of justice (who punishes criminals); Bri. Up. 4. 3. 7. -2
a heir responsible for the debts of the deceased; surety. -कञ्चुकः 1
an adversary. -2 a critic. -कण्ठम् ind. 1 severally, one by one. -2
near the throat. -कलम् ind. constantly, perpetually. -कश a. not
obeying the whip. -कष्ट a. comparatively bad. -कामिनी a female rival;
Śi. -कायः 1 an effigy, image, picture, likeness. -2 an adversary; स
वृषध्वजसायकावभिन्नं जयहेतुः प्रतिकाय-मेषणीयम् Ki. 13. 28.
-3 a target, butt, mark. -कितवः an opponent in a game. -कुञ्जरः
a hostile elephant. -कूपः a moat, ditch. -कूल a. 1 unfavourable,
adverse,

contrary, hostile, opposite, प्रतिकूलतामुपगते हि विधौ विफलत्व-
मेति बहुसाधनता Śi. 9. 6; Ku. 3. 24. -2 harsh, discordant,
unpleasant, disagreeable; अप्यन्नपुष्टा प्रतिकूलशब्दा Ku. 1. 45.
-3 inauspicious. -4 contradictory. -5 reverse, inverted. -6 perverse,
cross, peevish, stubborn. °आचरणम्, °आचरितम् any offensive or
hostile action or conduct; प्रतिकूलचरितं क्षमस्व मे R. 8. 81. °उक्तम्,
-क्तिः f. a contradiction. °कारिन्, -कृत, -चारिन्, -वृत्ति a. opposing.
°दर्शन a. having an inauspicious or ungracious appearance. °प्रवर्तिन्,
-वर्तिन् a. acting adversely, taking an adverse course. °भाषिन् a.
opposing, contradicting. °वचनम् disagreeable or unpleasant speech.
°वादः contradiction. (प्रतिकूलता, -त्वम् aduerseness, opposition,
hostility. प्रतिकूल्यति 'to oppose'). -कूल ind. 1 adversely, contrarily.
-2 inversely, in inverted order. -कूल्य Den. P. to resist, oppose.
-कूलिक a. hostile, inimical. -क्षणम् ind. at every moment or instant,
constantly; प्रतिकृषणं संभ्रमलोलदृष्टि-लीलारविन्देन निवारयन्ती Ku.
3. 56. -क्षणम् ind. everynight. -गजः a hostile elephant. -गात्रम्
ind. in very limb. -गिरिः 1 an opposite mountain. -2 an inferior
mountain. -गृहम्, -गेहम् ind. in every house. -ग्रामम् ind. in every
village. -चक्रम् a hostile army. -चन्द्रः a mock moon; paraselene.
-चरणम् ind. 1 in every (Vedic) school or branch. -2 at every foot-
step. -छाया, -यिका 1 a reflected image, reflection, shadow; रूपं
प्रतिच्छायिक-योपनीतम् N. 6. 45. -2 an image, picture. -जङ्घा
the forepart of the leg. -जिह्वा, -जिह्विका the soft palate. -तन्त्रम्
ind. according to each Tantra or opinion. -तन्त्र-सिद्धान्तः a
conclusion adopted by one of the disputants only; (बादिप्रतिवाद्ये-
कतरमात्राभ्युपगतः). -त्र्यहम् ind. for three days at a time.
-दण्ड a. Ved. disobedient. -दिनम् ind. every day; राशीभूतः
प्रतिदिनमिव त्र्यम्बकस्यादृहासः Me. 60. -दिशम् ind. in every
direction, all round, everywhere. -दूतः a messenger sent in return.
-देवता a corresponding deity; गताः कलाः पञ्चदश प्रतिष्ठा
देवाश्च सर्वे प्रतिदेवतासु Mundā. 3. 2. 7. -देशम् ind. in every
country. -देहम् ind. in every body. -दैवतम् ind. for every deity.
-द्वन्द्वः 1 an antagonist, opponent, adversary, rival. -2 an enemy.
(-द्वम्) opposition, hostility. -द्वन्द्विन् a. 1 hostile, inimical. -2
adverse (प्रतिकूल); कृतान्तदुर्वृत्त इवापरेषां पुरः प्रतिद्वन्द्विनि पाण्डवास्त्रे
Ki. 16. 29. -3 rivalling, vying with; किसलयोद्भेदप्रतिद्वन्दिभिः
(करतलैः) Ś. 4. 5. (-m.) an opponent, adversary, rival; तुल्यप्रति-
द्वन्दि बभूव युद्धम् R. 7. 37.; 15. 25. -द्वारम् ind. at every gate.
-धुरः a horse harnessed by the side of another. -नम् m. great-
grandson, a son's grandson. -नव a. 1 new, young, fresh. -2 newly
blown or budded; सान्ध्यं तेजः प्रतिनवजपापुष्परक्तं दधानः
Me. 38. -नाडी a branch-vein. -नायकः the adversary of the hero
of any poetic composition; धीरोद्धतः पापकारी व्यसनी प्रतिनायकः
S. D., as रावण in the Rāmāyaṇa, शिशुपाल in Māgha-Kāvya &c.
-नारी, -पत्नी, -युवतिः a female rival; Śi. 7. 45. -निन्दः =
प्रतिध्वनिः q. v. -न्यायम् ind. in inverted order; पुनः प्रतिन्यायं
प्रतियोन्यादवति स्वप्नाथैव Bri. Up. 4. 3. 15.